

Jan Dyduch

Wierni świeccy w nowym prawodawstwie Kościołów Wschodnich

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 35/3-4, 177-196

1992

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. JAN DYDUCH

WIERNI ŚWIECCY W NOWYM PRAWODAWSTWIE KOŚCIOŁÓW WSCHODNICH

Treść: Wstęp. 1. Określenie świeckich. 2. Obowiązki i prawa. 3. Apostolstwo. 4. Udział w potrójnej misji Chrystusa.

Wstęp

Teologiczna nauka Soboru Watykańskiego II o wiernych świeckich wywarła decydujący wpływ na normy prawne ich dotyczące, zawarte w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r. Analogicznie ten sam wpływ można zauważyć w *Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich* (KKKW), promulgowanym przez papieża Jana Pawła II 18 października 1990 r. konstytucją apostolską *Sacri canones*.

Kodeks ten przygotowywany od 1972 r. przez Papieską Komisję Odnowy Kanonicznego Prawa Wschodniego realizuje postulat Ojców Soboru, aby nauczać prawa kanonicznego w oparciu o tajemnicę Kościoła w ujęciu konstytucji dogmatycznej O Kościele¹. W niniejszym artykule zamierzamy ukazać pozycję prawną wiernych świeckich w nowym prawodawstwie Kościołów Wschodnich w kontekście soborowej nauki o laikacie.

1. Określenie świeckich

Sobór Watykański II naucza: „Pod nazwą świeckich rozumie się tutaj wszystkich wiernych chrześcijan nie będących członkami stanu kapłańskiego i stanu zakonnego prawnie ustanowionego w Kościele, mianowicie wiernych chrześcijan, którzy jako wcieleni przez chrzest w Chrystusa, ustanowieni jako Lud Boży i stawszy się na swój sposób uczestnikami kapłańskiego, prorockiego i królewskiego urzędu Chrystusa ze swej strony sprawują właściwe całemu ludowi chrześcijańskiemu posłannictwo w Kościele i w świecie. Właściwością specyficzną laików jest ich charakter świecki”².

Powyższe określenie podane przez soborową konstytucję dogmatyczną zawiera najpierw elementy wspólne wszystkim ochrzczonym; są to: włączenie przez chrzest w Chrystusa, włączenie w

¹ Por. Dekret soborowy *Optatum totius*, n. 16, 4.

² Konstytucja soborowa *Lumen gentium*, n. 31, 1—2.

Lud Boży, uczestnictwo w potrójnej misji Chrystusa, spełnianie posłannictwa w Kościele i w świecie. Następnie zawiera elementy dotyczące świeckich, bowiem uczestniczą oni na swój sposób w misji Chrystusa i także we właściwy sobie sposób wykonują posłannictwo w Kościele i w świecie. Zarówno ich egzystencja chrześcijańska (*essere*), jak i działalność kościelna (*agere*) charakteryzują się „świeckością”. „Charakter świecki” jest właściwością laików wyróżniającą ich od innych chrześcijan. Od innych chrześcijan wyróżnia ich także jakoś brak święceń kapłańskich czy konsekracji zakonnej, lecz różnica ta jedynie ze strony negatywnej określa świeckich, zaś ze strony pozytywnej określa ich „świeckość”.

Czym ona jest? Na to pytanie odpowiada soborowa konstytucja dogmatyczna: „Natomiast zadaniem ludzi świeckich z tytułu właściwego im powołania jest szukać Królestwa Bożego zajmując się sprawami świeckimi i kierując nimi po myśli Bożej. Żyją oni w świecie, tzn. pośród wszystkim razem i poszczególnych spraw i obowiązków świata, i w zwyczajnych warunkach życia rodzinnego i społecznego, z których niejako utkana jest ich egzystencja”³. Świeckość zatem polega na relacjach, jakie zachodzą pomiędzy światem a świeckimi, na ich odniesieniu do świata, na ich powiązaniu ze sprawami doczesnymi i z porządkiem doczesnym. Świeccy żyją w świecie i zajmują się jego sprawami. W terminologii biblijnej pojęcie świat nie jest jednoznaczne. Niejednokrotnie jawi się ono jako synonim zła, przewrotności i grzechu⁴. W tym znaczeniu pisze o świecie św. Jan Ewangelista w swoim liście: „Wszystko bowiem co jest w świecie — pożądliwość ciała, pożądliwość oczu, wynoszenie się z powodu rzeczy doczesnych — pochodzi nie od Ojca, lecz od tego świata” (1 J 2,16). Tenże Ewangelista pisze gdzie indziej: „Tak Bóg umiłował świat, że Syna swego Jednorodzonego wydał, aby każdy kto w Niego wierzy, nie zginął, lecz miał życie wieczne” (J 3,15). „Świat” jest również przedmiotem umiłowania Bożego, jest odkupiony przez Syna Bożego.

Rzeczywistość „świata” jako miejsca egzystencji i działania świeckich zostaje ukazana w adhortacji apostoelskiej *Christifideles laici* jako „ewangeliczna winnica” z przypowieści Chrystusa „o zaproszonych do pracy w winnicy”. Ojciec święty Jan Paweł II naucza tam: „Ewangeliczna przypowieść ukazuje naszym oczom rozległą winnicę Pańską oraz rzeszę ludzi, mężczyzn i kobiet wezwanych przez Boga i wysłanych tam do pracy. Winnicą jest cały świat, który winien zostać przemieniony zgodnie z Bożym planem

³ Tamże, n. 31, 2.

⁴ Por. J. Dyduch, *Obowiązki i prawa wiernych świeckich w prawodawstwie soborowym*, Kraków 1985, s. 59.

w perspektywie przyścia Królestwa Bożego”⁵. Świat — rozległa, często zachwaszczona winnica, jak wielkie nieuprawione pole czeka na skuteczną i szybką interwencję świeckich, ustawicznie powoływanych tam przez Chrystusa, wzywającego: „Idźcie i wy do mojej winnicy” (Mt 20,3—4). Chrystus wzywa świeckich, aby nie trwali w bezczynności, aby zaangażowali się w sprawy Jego winnicy, tzn. w sprawy świata i w odnowę porządku doczesnego według zasad Ewangelii. Świeccy swoim zaangażowaniem w sprawy świata, zaangażowaniem inspirowanym duchem Ewangelii, mają uświęcać świat i jego urządzenia, eliminować stamtąd zło, grzech i struktury grzechu, nadając sprawom świeckim nowy wymiar, oraz kierując nimi po myśli Bożej i kształtując je zgodnie z Ewangelią. Program odnowy świata to ustawiczne przygotowanie nadejścia Królestwa Bożego, jego budowanie i rozszerzanie w dziejach świata. Tak pojęte włączenie się świeckich w odnowę świata nazywamy „świeckością”. Jest ona, jak już zaznaczyliśmy, charakterystyczną właściwością wiernych świeckich, a więc cechą wyróżniającą ich od innych chrześcijan. Nie ma ona nic wspólnego z laicyzacją, z sekularyzmem i zeświecczeniem, które są tendencjami zdecydowanie negatywnymi, od których świeccy winni się zdecydowanie odciąć i wykorzeniać je ze świata. „Świeckość” natomiast oznacza wybranie Boże, bowiem jej celem jest kontynuować odkupieńcze dzieło Jezusa Chrystusa, które mając na celu zbawienie ludzi, obejmuje również odnowę świata.

Po przeanalizowaniu pojęcia „świeckości” w świetle nauczania Soboru Watykańskiego II i VII Synodu Biskupów z 1987 r. poświęconego świeckim rozważmy: jak te wytyczne spożytkowało nowe prawodawstwo Kościołów Wschodnich. Podaje ono najpierw określenie chrześcijanina: „Chrześcijanin to ci, którzy zostali wszczepieni przez chrzest w Chrystusa i ukonstytuowani Ludem Bożym i stawszy się z tej racji, na swój sposób, uczestnikami kapłańskiego, prorockiego i królewskiego posłannictwa Chrystusa, zgodnie z własnym stanem każdego, są powołani do wypełniania misji, jaką Bóg powierzył pełnić Kościołowi w świecie”⁶. Określenie to zaczerpnięte z nauczania soborowego o świeckich, które zawiera wszystkie elementy charakteryzujące wiernych w ogóle. Wskazuje to na istotowe powiązanie całego Ludu Bożego z wiernymi świeckimi. Oni bowiem w zdecydowanej większości stanowią Lud Boży — Wspólnotę Kościoła. Nie chodzi tu o zamazywanie różnicy między świeckimi, duchownymi i zakonnikami, która gdzie indziej jest wyraźnie podkreślona. Warto dodać, że

⁵ Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Christifideles laici*, 30 XII 1988, Libreria Editrice Vaticana 1989, wyd. polskie, (=Adhortacja Ch. L.), n. 1.

⁶ Jan Paweł II, *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*, AAS 82 (1990) 1033—1363, (= CCEO lub KKKW), kan. 7.

Kodeks Kościoła łacińskiego, podając określenie chrześcijan także korzysta ze wspomnianego nauczania o świeckich (por. kan. 204, paragraf 1 KPK).

Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich podaje określenie chrześcijan na początku (kan. 7), zaraz po kanonach wstępnych, zaś Kodeks Kościoła Łacińskiego dopiero w II Księdze (kan. 204). Wydaje się, że rozwiązanie prawodawstwa wschodniego umieszczającego na początku kanony dotyczące wszystkich wiernych jest bardziej logiczne i bardziej odpowiadające wytycznym soborowym.

W tytule XI KKKW poświęconym świeckim została podana ich definicja: „Przez świeckich należy rozumieć w tym Kodeksie, wiernych, których właściwością specyficzną jest charakter świecki i którzy żyjąc w świecie uczestniczą w misji Kościoła i którzy nie otrzymali święceń ani nie należą do stanu zakonnego” (kan. 399). Zatem świeccy to wierni, których cechą wyróżniającą jest „świeckość” i charakter świecki, czego znaczenie powyżej omówiliśmy. „Świeckość” sprawia, że żyją oni w świecie i tam prowadzą zwyczajne życie; uczą się, pracują, zakładają rodziny, wychowują dzieci, utrzymują ze sobą różnorodne kontakty: przyjacielskie, społeczne, zawodowe, kulturalne itp. Tych wszystkich spraw nie można traktować tylko jako zwykłego faktu zewnętrznego i środowiskowego, ale trzeba traktować jako rzeczywistość, która osiąga swój pełny sens w osobie Jezusa Chrystusa. Wynika stąd, że fakt istnienia i działania w świecie posiada dla świeckich znaczenie nie tylko antropologiczne i socjologiczne, ale także ściśle teologiczne i kościelne. Dlatego VII Synod Biskupów naucza: „Świecki charakter laikatu jest pojęciem o znaczeniu nie tylko socjologicznym, ale przede wszystkim teologicznym. Można go zrozumieć tylko w świetle stwórczego i odkupieńczego aktu Boga, który powierzył świat ludziom, aby uczestniczyli w dziele stworzenia, wyzwalali je spod działania grzechu i by sami dążyli do świętości poprzez małżeństwo, wybór celibatu, życie rodzinne, zawodowe, a także wielorakie formy działalności społecznej”⁷.

Świeccy, kontynuując akt stwórczy i odkupieńczy Boga, angażują się w posłannictwo Kościoła i je realizują. W Kościele i przez Kościół dokonują oni odnowy świata i budują tam Królestwo Boże. Dlatego Papież Paweł VI mówił, że Kościół posiada autentyczny wymiar świecki, związany z jego naturą i misją, mający swe źródło w tajemnicy Wcielonego Słowa, w którym łączą się sprawy Boskie i ludzkie⁸. Dzięki temu świeccy we właściwy sobie sposób uczestniczą w misji, jaką Kościół wypełnia w świecie.

W definicji podanej przez prawodawstwo Kościołów Wschodnich wierny świecki jawi się jako chrześcijanin naznaczony „charakte-

⁷ Adhortacja Ch. L., n. 15.

⁸ Por. Tamże, n. 15.

rem świeckim”, spełniający misję Kościoła poprzez zaangażowanie się w ewangeliczną odnowę świata. Definicja ta jednak posiada jeszcze drugi człon, w którym podkreślono, że świecki nie jest kapłanem, ani zakonnikiem. To negatywne stwierdzenie nie wnosi nowych elementów do definicji, ubogaca ją jednak, ukazując świeckich w szerszej perspektywie innych stanów wchodzących we Wspólnotę Ludu Bożego. Wyznacza także poniekąd możliwość i potrzebę współdziałania w spełnianiu posłannictwa, nie ma bowiem odrębnego posłannictwa świeckich duchownych czy zakonników, lecz jest tylko jedno posłannictwo Kościoła. Wypada dodać, że Kodeks Kościoła Łacińskiego nie ma odrębnej definicji świeckich. Stąd też można powiedzieć, że KKKW lepiej wykozystał soborowe nauczanie o świeckich.

2. Obowiązki i prawa

Określenie świeckich jako wiernych, których specyficzną cechą jest charakter świecki wyznacza ich prawa i obowiązki. Jako chrześcijanie wszczępieni przez chrzest w Chrystusa posiadają te obowiązki i prawa, które są wspólne wszystkim wiernym⁹, a które KKKW wylicza w tytule pierwszym (por. kan. 7—26). Nie będą one przedmiotem naszych rozważań. Zajmiemy się natomiast obowiązkami i prawami, które są właściwe świeckim, są one wymienione w tytule XI.

Obowiązkiem świeckich jest realizować sobie właściwe powołanie. W świetle nauczania Soboru Watykańskiego II, pogłębionego przez pracę VII Synodu Biskupów i wyrażonego następnie w posynodalnej adhortacji *Christifideles laici*, każdy człowiek jest powołany. To znaczy jest wezwany przez Boga, który każdemu w swych odwiecznych zamiarach wyznacza plan do wykonania. Jawi się w nim miłość Boga do człowieka. Zaś odpowiedź człowieka to przyjęcie przez wiarę Bożego wezwania i jego realizacja z miłością i nadzieją. Tak więc na całokształt powołania składa się działanie Boga i działanie człowieka. Spotyka się tam miłość Boga z miłością człowieka. Człowiek dzięki wierze rozpoznaje i uznaje własne powołanie, a miłość sprawia, że nim żyje i z coraz większą gorliwością realizuje.

W każdym zatem powołaniu mieści się element osobistego wezwania i osobistej odpowiedzi. Jest tam coś niepowtarzalnego i jedyne jak naucza VII Synod Biskupów: „W istocie odwiecznie byliśmy obecni w Bożym zamyśle i odwiecznie umiłowal nas jako osoby jedyne i niepowtarzalne wzywając każdego z nas jego własnym imieniem, jak Dobry Pasterz, który woła swoje owce po imieniu”¹⁰. Osobiste, a poniekąd i jedyne wezwanie, którym

⁹ Por. CCEO, kan. 400.

¹⁰ Adhortacja Ch. L., n. 58.

charakteryzuje się powołanie świeckiego, podkreśla jego godność, ale zarazem odpowiedzialność każdego z katolików świeckich.

Powołanie im właściwe skierowane jest w szczególności sposób do świata i powiązane z porządkiem doczesnym i tam powinno się urzeczywistniać: „Tam ich Bóg powołuje, aby wykonując właściwe sobie zadania, kierowani duchem ewangelicznym przyczyniali się do uświęcania świata na kształt zaczynu od wewnątrz niejako i w ten sposób przykładem zwłaszcza swojego życia, promieniując wiarą, nadzieją i miłością, ukazywali innym Chrystusa”¹¹. Chrystus jest żywą Ewangelią, którą trzeba nieustannie głosić udręczonej ludzkości, aby w niej budzić nadzieję, aby przekonać świat, że wysiłki podejmowane przez ludzi na rzecz jedności, sprawiedliwości, miłości i rozwoju, niezależnie od przeszkód i przeciwności wynikających z ludzkich słabości, grzechu i działania szatana, znajdują pewną odpowiedź w działaniu Jezusa Chrystusa — Odkupiciela świata i człowieka¹². Wysiłki te znajdują swoje urzeczywistnienie dzięki łasce Chrystusa. Dzięki niej świecki może nadać nową wartość swojej ziemskiej egzystencji, może ukształtować na nowo warunki swego życia doczesnego. Otrzymana łaska staje się konkretnym zadaniem wymagającym odpowiedzi w rzeczywistości codziennego życia¹³.

Odnowa porządku doczesnego, jego uporządkowanie według zamysłu i woli Bożej jest pierwszorzędnym zadaniem świeckich wpływającym z ich właściwego powołania: „Pierwszorzędnym zadaniem świeckich, wynikającym z właściwego im powołania jest prowadzenie i urządzanie porządku rzeczy doczesnych według zamysłu Bożego oraz szukanie Jego Królestwa, dlatego mają być świadkami Chrystusa zarówno w życiu prywatnym, rodzinnym jak i polityczno-społecznym, jak również w ten sposób mają innym ukazywać Chrystusa...”¹⁴.

Wydaje się, że przytoczony kanon prawodawstwa wschodniego posiada kapitalne znaczenie. Zawiera bowiem program działania wiernych świeckich. Mają świadczyć o Chrystusie, o Jego Ewangeli, mają być Jego naśladowcami. Świadectwo to posiada wielopłaszczyznowy wymiar. Najpierw w życiu osobistym mają ukazywać Chrystusa. Wymaga to jednoznacznego i czytelnego życia prywatnego. Świecki chrześcijanin — świadek Chrystusa, życiem swoim ukazuje i głosi Ewangelię a jego otoczenie, obserwując je, uczy się zasad ewangelicznych. Świadczy on także o Chrystusie prowadząc życie małżeńskie i rodzinne. Ogromne znaczenie i wartość życia rodzinnego podkreśla odrębny kanon: „Świeccy, którzy

¹¹ Konstytucja soborowa *Lumen gentium*, n. 31, 2.

¹² Por. Adhortacja Ch. L., n. 7.

¹³ Por. E. Schillebeeckx, *Nowy typ człowieka świeckiego*, W: Nowy obraz Kościoła, (pod. red. D. Lamberta), Warszawa 1968, s. 127.

¹⁴ CCEO, kan. 401.

żyją w stanie małżeńskim, zgodnie z własnym powołaniem, są związani szczególnym obowiązkiem współdziałania w kształtowaniu i rozwoju Ludu Bożego, przez życie małżeńskie i rodzinne”¹⁵.

Prawodawstwo wschodnie podejmuje nauczanie Soboru Watykańskiego II o religijnym charakterze związku małżeńskiego i jego świętości. Głęboka wspólnota życia i miłości małżeńskiej zawiązuje się przez przymierze małżeńskie ustanowione przez Boga. To Bóg ustanowił małżeństwo przy początku dziejów ludzkości i nadał mu swoje prawa. Stąd każde ważne zawarte małżeństwo jest instytucją pochodzenia Bożego, posiada charakter religijny i ma wyznaczone przez Prawo Boże cele, cechy i zadania. Ustanowiony przez Boga związek małżeński, Jezus Chrystus podnosi do godności sakramentu, czyniąc naturalny związek mężczyzny i kobiety znakiem i przyczyną sprawczą łaski¹⁶.

KKKW naucza, że małżeństwo jest przymierzem ustanowionym przez Boga i szczególnie uświęconym przez Chrystusa: „Małżeńskie przymierze ustanowione przez Stwórcę i ukonstytuowane jego prawami, które zawierają mężczyzna i kobieta, poprzez nieodwołalną osobistą zgodę na wspólnotę całego życia, ze swej natury zmierza do dobra małżonków oraz do zrodzenia i wychowania potomstwa.

Z ustanowienia Chrystusa ważne małżeństwo między ochrzczonymi jest sakramentem, poprzez który małżonkowie, na obraz niezniszczalnej jedności Chrystusa i Kościoła, jednoczą się łaską sakramentalną otrzymaną od Boga i w ten sposób zostają uświęceni i umocnieni” (kan. 766, paragraf 1—2).

Chrześcijańskie małżeństwo jest podstawą rodziny zwanej „domowym kościołem”. W rodzinie małżonkowie wspomagają się wzajemnie we współżyciu małżeńskim oraz rodzeniu i wychowaniu potomstwa. Rodzice, słowem i przykładem, są dla swoich dzieci pierwszymi nauczycielami wiary. Rodzina jest kolebką życia i miłości, gdzie człowiek rodzi się i wzrasta, gdzie uczy się miłości Boga i człowieka, jest pierwszym miejscem humanizacji osoby i społeczeństwa. Małżeństwo i rodzina jest podstawowym i pierwotnym przejawem społecznego wymiaru osoby¹⁷. Tutaj człowiek otrzymuje życie, tutaj rozwija się ono od pierwszej chwili poczęcia. Poczęcie, zrodzenie i wychowanie człowieka to jeden wielki proces, mający różne etapy oraz dokonujący się w rodzinie i przez rodzinę. Stawia to przed nią wielkie zadanie — służby życiu. Służąc życiu, rodzina spełnia właściwe sobie posłannictwo wobec społeczeństwa i Kościoła. Wobec licznych zagrożeń życia ludzkie-

¹⁵ Tamże, kan. 407.

¹⁶ Por. Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, n. 11; por. Konstytucja pastoralna *Gaudium et spes*, n. 47.

¹⁷ Por. Konstytucja soborowa *Lumen gentium*, n. 11; por. Adhortacja Ch. L., n. 40.

go, zwłaszcza życia dzieci jeszcze nie narodzonych, niepomierne wzrasta odpowiedzialność rodziny mającej być strażniczką życia.

Życie ludzkie, będące darem Bożym złożonym w ręce rodziny, należy strzec, rozwijać i kształtować przez wychowanie. W tym procesie podstawowe zadania należą do rodziny. Ona winna rozwijać naturalne dyspozycje dziecka jak wrażliwość na przyjaźń, miłość, solidarność i zaufanie¹⁸. Rodzina także ma troszczyć się o rozwój darów nadprzyrodzonych otrzymanych od Ducha Świętego na chrzcie świętym. Zadania wychowawcze spoczywające na rodzinie chrześcijańskiej dwukrotnie podkreśla KKKW. W rozdziale *O wychowaniu katolickim* zwrócono uwagę na odpowiedzialność rodziców za wychowanie dzieci: „Troska o wychowanie potomstwa należy przede wszystkim do rodziców, dlatego ich zadaniem jest wychowywanie dzieci w rodzinie chrześcijańskiej, oświeconej wiarą i ożywionej wzajemną miłością, zmierzające zwłaszcza do miłowania Boga i bliźniego”¹⁹. Rodzina zatem jest naturalnym środowiskiem wychowawczym, najbardziej odpowiadającym człowiekowi w kształtowaniu i rozwijaniu jego dyspozycji przyrodzonych i darów nadprzyrodzonych. Wymienione zadania wychowawcze spoczywają na obojgu rodzicach.

Po raz wtóry obowiązki wychowawcze rodziców podkreśla omawiany kodeks w rozdziale *O postudze słowa*: „Rodzice są związani podstawowym obowiązkiem, aby słowem i przykładem umacniać dzieci w wierze i w praktyce życia chrześcijańskiego...”²⁰. Odnowa porządku doczesnego w rodzinie i przez rodzinę jest obowiązkiem, w którym świeckich nikt nie może zastąpić.

Obowiązkiem świeckich jest odnowa życia politycznego i społecznego. Współczesny świat potrzebuje pilnej odnowy panujących na nim stosunków politycznych i społecznych. KKKW, wzywając do odnowy w duchu Ewangelii życia społecznego i politycznego, miał na uwadze sytuację świata, którą ukazał papież Jan Paweł II w dwóch dokumentach: 1. Encyklika *Sollicitudo rei socialis* z 30 grudnia 1987 i 2. Adhortacja apostolska *Christifideles laici* z 30 grudnia 1988. Przedstawiony tam obraz jest dramatyczny, budzący lęk i grozę. Nie jest jednak beznadziejny i rozpaczliwy, gdyż ukazuje możliwość odnowy. Jest to zadanie wiernych świeckich. Mają oni budować sprawiedliwy ład społeczny i gospodarczy. W oparciu o sprawiedliwość społeczną pokierować rozwojem życia gospodarczo-społecznego, uwzględniając godność osoby ludzkiej i jej prawa. Życie gospodarcze i społeczne musi być podporządkowane zasadom etycznym, wśród których podstawowe znaczenie

¹⁸ Por. L. Macario. *La famiglia soggetto dell'evangelizzazione*. W: *Laici per una nuova evangelizzazione*, (pod. red. M. Toso), Torino 1990, s. 283.

¹⁹ CCEO, kan. 627, paragraf 1.

²⁰ Tamże, kan. 618.

posiada norma głosząca miłość i sprawiedliwość. Do popierania sprawiedliwości i praktykowania miłości poprzez wieloraką działalność charytatywną zobowiązany jest każdy chrześcijanin: „Zobowiązani są do popierania sprawiedliwości społecznej, jak również pamiętając o przykazaniu Pana, do niesienia pomocy biednym z własnych dochodów”²¹. Zobowiązani są zatroszczyć się o ustanowienie w społeczności sprawiedliwych praw *leges iustas in societate propugnare*²².

Nieodzownym elementem odnowy życia społeczno-gospodarczego jest odnowa całego obszaru spraw związanych z pracą ludzką, której Ojciec św. Jan Paweł II poświęcił specjalną encyklikę *Laborem exercens* z 14 września 1981²³. Praca ludzka jest dziełem człowieka — osoby i stąd wypływa jej godność oraz cały kompleks praw i obowiązków z nią związanych.

Prawodawstwo wschodnie podaje normę dotyczącą tych, którzy są zatrudnieni w instytucjach kościelnych. Są oni zobowiązani do zdobycia potrzebnych kwalifikacji przez odpowiednie przygotowanie, jak również swoją pracę winni wykonywać umiejętnie, dokładnie i pilnie. Za tak wykonaną pracę mają prawo do godziwego wynagrodzenia, dzięki któremu mogliby zaradzić potrzebom własnym oraz rodziny, jak również przysługuje im zabezpieczenie zdrowotne i emerytalne²⁴. Podobne normy można by analogicznie zastosować do wykonywania każdego rodzaju pracy zawodowej.

Odnowa porządku rzeczy doczesnych nie jest możliwa bez gruntownej odnowy życia politycznego, do której są wezwani świeccy. Będąc zaangażowani w działalność polityczną, mają oni dawać świadectwo tym wartościom ludzkim i ewangelicznym, które posiadają z nią organiczny związek: jak wolność, sprawiedliwość, solidarność, bezinteresowne oddanie sprawie dobra wspólnego, prosty styl życia, popieranie ubogich i postawa trudnej służby drugim²⁵.

Wierni świeccy dokonują odnowy życia społecznego i politycznego kierując się wskazaniem Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, któremu przysługuje głoszenie zasad moralnych „również dotyczących porządku społecznego i podawanie oceny moralnej wszystkich spraw ludzkich o ile wymaga tego godność osoby ludzkiej, jej prawa fundamentalne albo zbawienie ludzi”²⁶.

Prowadząc odnowę porządku doczesnego, która jest zadaniem własnym wiernych świeckich, przysługuje im wolność i autono-

²¹ Tamże, kan. 25, paragraf 2.

²² Tamże, kan. 401.

²³ AAS 73 (1981) 577—647.

²⁴ Por. CCEO, kan. 409.

²⁵ Por. Adhortacja Ch. L., n. 42; por. J. Zabłocki, *Świeccy w odnowie porządku doczesnego*, Ateneum Kapłańskie, 114 (1990) 400—402.

²⁶ CCEO, kan. 595, paragraf 2.

mia, która jest właściwa rzeczywistości ziemskiej. Korzystanie jednak z tej wolności ma być odpowiedzialne. Stąd ich działanie winno być przepojone duchem ewangelicznym, uwzględniające nauczanie społeczne Kościoła, oraz nie wolno im swoich opinii przedstawiać jako stanowiska Kościoła²⁷.

Realizując swoje powołanie przez podjętą w duchu Ewangelii odnowę porządku doczesnego, wierni świeccy winni zmierzać do uświęceń świata, do jego konsekracji. Pojęcie uświęcenia świata wprowadziło nauczanie Soboru Watykańskiego II. Nie chodzi tu o przeznaczenie świata do czynności sakralnych, jak w tradycyjnym znaczeniu konsekracji, uświęcenie świata nie zmienia jego istoty i porządek doczesny zostaje nadal zachowany. Nie wolno dokonywać pomieszania spraw Bożych i doczesnych, ale świat, jego urzędzenia, jego porządek ma być podporządkowany Bogu i Jego nakazom, winien stać się miejscem dla uświęcania ludzi²⁸.

Uświęcenie świata jest specyficznym zadaniem wiernych świeckich, którzy chcąc go dokonać sami mają obowiązek dążenia do świętości. Jaśniejac wiarą, nadzieją i miłością, mają na kształt zaczynu uświęcać świat²⁹. Dlatego dążenie do osobistej świętości ma być nierozłącznie związane z wysiłkiem zmierzającym do uświęcenia świata. Świeccy otrzymują szczególną łaskę Bożą do tego, aby uświęcając siebie jednocześnie uświęcali świat.

Realizowanie własnego powołania świeckich zawiera w sobie splot obowiązków i praw. Chodzi przede wszystkim o odnowę porządku rzeczy doczesnych poprzez wypełnianie obowiązków małżeńskich i rodzinnych, poprzez właściwe prowadzenie działalności społecznej, gospodarczej i politycznej, poprzez uświęcanie siebie i świata. Wszystkie te sprawy, w nawiązaniu do nauczania Soboru Watykańskiego II, ukazuje Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich, zwłaszcza akcentuje obowiązek dążenia do świętości i do uświęcania świata. Świętość świeckich jest siłą sprawczą ich apostołstwa.

3. Apostołstwo

Istotę i podstawy apostołstwa świeckich określa Sobór Watykański II w sposób następujący: „Apostołstwo świeckich jest uczestnictwem w samej zbawczej misji Kościoła i do tego właśnie apostołstwa sam Pan przeznacza wszystkich przez chrzest i bierzmowanie”³⁰. Sobór naucza dalej, że przedmiotem i celem apo-

²⁷ Por. Tamże, kan. 404.

²⁸ Por. Konstytucja soborowa *Lumen gentium*, n. 34; por. J. Dyduch, *Obowiązki i prawa wiernych świeckich w prawodawstwie soborowym*, s. 69—73.

²⁹ Por. CCEO, kan. 401.

³⁰ Konstytucja soborowa *Lumen gentium*, n. 33, 2.

stolstwa Kościoła jest szerzenie Królestwa Chrystusowego na ziemi, aby wszystkich ludzi uczynić uczestnikami zbawczego odkupienia³¹. Zatem istnieje jedno apostołstwo Kościoła, którego uczestnikami są wierni świeccy wspólnie z innymi członkami Kościoła.

Katolicy świeccy, będąc członkami Kościoła, są głosicielami Ewangelii, bowiem cała misja Kościoła koncentruje się i rozwija w ewangelizacji, ona bowiem jest łaską i mandatem, który Jezus Chrystus powierzył mu na początku jego dziejów: „Idźcie na cały świat i głoscie Ewangelię wszelkiemu stworzeniu” (Mk 16,15). Nakaz ten — zawsze aktualny i przynaglający — jawi się w aktualnej sytuacji Kościoła i świata, jako szczególne wezwanie do nowej ewangelizacji. Potrzebują jej zarówno kraje niechrześcijańskie, jak i te, w których niegdyś kwitła religia i życie chrześcijańskie, a dzisiaj wskutek zubożenia, materializmu praktycznego, zeświecczenia i ateizmu wygasa tam życie religijne. Warunkiem skuteczności nowej ewangelizacji jest zaangażowanie wiernych świeckich³².

Prawdy o apostołstwie świeckich i wynikające stąd ich zadania, zawarte w nauczaniu Soboru Watykańskiego II, a przypomniane w adhortacji apostołskiej *Christifideles laici* ukazuje w formie norm prawnych KKKW: „Świeccy, pamiętając o obowiązku wymienionym w kanonie 14 mają być świadomi, że przynagła on ich tym bardziej w takich okolicznościach, w których tylko poprzez nich mogą ludzie usłyszeć Ewangelię i poznać Chrystusa” (kan. 406); „Wszyscy wierni mają prawo i obowiązek współdziałania, aby Boże orędzie zbawienia dotarło do wszystkich ludzi, wszystkich czasów i było coraz lepiej znane światu” (kan. 14).

Współczesny świat, jawiący się jako winnica zachwaszczona, wyczekuje na pilnych i gorliwych oraczy. Jej należyta uprawa nie jest możliwa bez udziału świeckich. Dziś do wielu środowisk, do wielu ludzi nie dotrze Ewangelia, jeśli w apostołstwo nie zaangażują się katolicy świeccy.

Skuteczność apostołstwa Kościoła zależy od intensywnej współpracy świeckich z hierarchią. Ich wspólna działalność apostołska jest podstawowym świadectwem jedności Kościoła dla świata i społeczności ludzkiej. Kościół dopiero wówczas żyje w pełni i jest doskonałym znakiem Chrystusa wśród świata, gdy wraz z duchownymi współpracują świeccy³³. Postulat apostołskiej współpracy laikatu z hierarchią był głoszony w nauczaniu soborowym jako źródło siły ewangelizacyjnej i misyjnej Kościoła: „Po tym zżyłym obcowaniu z sobą świeckich i pasterzy spodziewać się należy rozlicznych dóbr dla Kościoła: dzięki temu bowiem w

³¹ Por. Adhortacja Ch. L., n. 2.

³² Por. Tamże, n. 33—34.

³³ Por. Dekret soborowy *Ad gentes divinitus*, n. 21, 1.

świeckich umacnia się poczucie własnej odpowiedzialności, wzmacnia się zapał i łatwiej siły świeckich łączą się z pracą pasterzy”³⁴.

Obowiązek współpracy świeckich i pasterzy podkreśla prawodawstwo wschodnie, mówiąc o fundamentalnej równości wszystkich ochrzczonych i jednakowej ich godności. Zakłada ona różnorodność i wielość zadań, które jednak mają wszystkich jednocześnie we współpracy dla budowania Królestwa Chrystusowego: „Dzięki odrodzeniu w Chrystusie wszyscy wierni są równi w dziedzinie godności i działania i dlatego mają oni, każdy zgodnie z własną pozycją i zadaniem współpracować w budowaniu Ciała Chrystusowego”³⁵.

W apostołstwie Kościoła podstawowe znaczenie posiada apostołstwo indywidualne. Stanowi ono początek i warunek każdego apostołstwa i nie można go niczym zastąpić. Do tego rodzaju apostołstwa, zawsze owocnego, a czasem jedynie możliwego i dostępnego są wezwani wszyscy świeccy. Polega ono na świadectwie życia i świadectwie słowa. Wierny świecki — świadek Chrystusa poprzez życie płynące z wiary, nadziei i miłości niesie światu Ewangelię i przewycięża największe niebezpieczeństwo zagrażające ewangelizacji, jakim jest rozbieżność między życiem a wyznawaną wiarą. W apostołstwie indywidualnym, polegającym na świadectwie życia, zawarte jest ogromne bogactwo. Dzięki niemu promieniowanie Ewangelii zostaje szeroko upowszechnione, gdyż dociera do wszystkich środowisk i miejsc, z którymi wiąże się codzienne życie świeckich³⁶. Obowiązek apostołstwa indywidualnego przypomina im prawodawstwo wschodnie³⁷.

Apostołstwo indywidualne znajduje swój specyficzny wyraz i ubogacenie w zrzeszonej działalności wiernych świeckich. W różnorodnych zrzeszeniach apostołskich laikatu wyraża się społeczna natura człowieka, a równocześnie pomagają one wielu ludziom w prowadzeniu życia zgodnego z Ewangelią oraz w zaangażowaniu misyjnym i apostołskim. Poza tym apostołskie stowarzyszenia ludzi świeckich stanowią znak wspólnoty i jedności Kościoła³⁸.

Sobór Watykański II ogłosił prawo wiernych do zakładania stowarzyszeń, kierowania nimi i wstępowania do już istniejących³⁹, a adhortacja „Christifideles laici” mówi wręcz o nowej epoce zrzeszeń katolików świeckich⁴⁰.

---

³⁴ Konstytucja soborowa *Lumen gentium*, n. 37, 4.

³⁵ CCEO, kan. 11.

³⁶ Por. Dekret soborowy *Apostolicam actuositatem*, n. 16; por. Adhortacja Ch. L., n. 28.

³⁷ Por. CCEO, kan. 401.

³⁸ Por. Dekret soborowy *Apostolicam actuositatem*, n. 18; por. Adhortacja Ch. L., n. 29.

³⁹ Por. Dekret Soborowy *Apostolicam actuositatem*, n. 19, 4.

⁴⁰ Por. N. 29.

Prawo to potwierdza KKKW: „Wiernym przysługuje prawo, aby swobodnie zakładać stowarzyszenia i kierować nimi. Ich celem jest szerzenie miłości oraz pobożności, jak również pielęgnowanie chrześcijańskiego powołania w świecie. Mają także prawo do odbywania zebrań, aby wspólnie osiągnąć cele wyznaczone stowarzyszeniom” (kan. 18). Prawo wiernych do zrzeszania się należy do fundamentalnych praw ludzkich i do podstawowych praw chrześcijanina⁴¹. Prawo świeckich do zrzeszania nie jest bezwzględne, bowiem mają oni działać we wspólnocie Kościoła i dlatego stowarzyszenia muszą się odznaczać pewnymi kryteriami rozstrzygającymi o ich kościelnej autentyczności, rozumianej w perspektywie dobra wspólnoty i misji Kościoła.

KKKW przyznając prawo świeckim do zrzeszania, nie zajmuje się szczegółowo stowarzyszeniami wiernych świeckich, podaje jedynie normy dotyczące wszystkich stowarzyszeń (kan. 573—583). W tym względzie KPK jest dokładniejszy, zamieszcza bowiem specjalne normy dotyczące stowarzyszeń wiernych świeckich (kan. 327—329). Takie rozwiązanie prawodawstwa wschodniego było prawdopodobnie podyktowane odwołaniem się do prawodawstwa partykularnego.

4. Udział w potrójnej misji Chrystusa

Sobór Watykański II przypomniał i pogłębił prawdę o kapłaństwie wspólnym, które jest udziałem wszystkich wiernych. Różni się ono istotowo od kapłaństwa służebnego. Jedno i drugie jednak są sobie wzajemnie przyporządkowane, uczestniczą bowiem w jedynym i najwyższym kapłaństwie Chrystusa⁴². Udział w kapłaństwie wspólnym zwanym także powszechnym sprawia, iż wierni uczestniczą w potrójnej misji Chrystusa i Kościoła: prorockiej, uświęcającej i królewskiej. Prawda ta głoszona w nauczaniu Vaticanum II, została przypomniana przez VII Synod Biskupów: „Niniejsza adhortacja zachęca świeckich do tego, aby jeszcze raz z rozwagą i miłością odczytali, przemyśleli i przyswoili sobie bogate i płodne nauczanie Soboru na temat ich uczestnictwa w potrójnym urzędzie Chrystusa”⁴³.

KKKW podając określenie wiernych świeckich potwierdza ich udział w potrójnej misji Chrystusa i Kościoła (por. kan. 399). Tę samą sprawę omawia także wspomniany kodeks w kanonie zawierającym definicję chrześcijanina. Stwierdza się tam, że każdy wierny na swój sposób uczestniczy w kapłańskiej, prorockiej i królewskiej posłudze Chrystusa (por. kan. 7, paragraf 1).

⁴¹ Por. R. Baccari, *I diritto di associazione dei laici nell' ordinamento canonico*. Monitor ecclesiasticus, 107 (1982) 551—572.

⁴² Por. Konstytucja soborowa *Lumen gentium*, n. 10.

⁴³ Adhortacja Ch. L., n. 14.

Uczestnictwo w prorockiej misji Chrystusa uprawnia oraz zobowiązuje wiernych świeckich do tego, aby poznali Ewangelię, przyjęli ją przez wiarę oraz głosili czynem i słowem. Dzięki zjednoczeniu z Chrystusem — Prorokiem uczestniczą zarówno w nadprzyrodzonym zmyśle wiary Kościoła, który nie może w niej zblądzić, jak również w łasce słowa⁴⁴. Właściwy udział świeckich w misji nauczycielsko-prorockiej domaga się od nich należytego poznania doktryny objawionej przez Chrystusa i przekazywanej w autentycznym nauczaniu Kościoła. Zakłada to prawo i obowiązek korzystania z nauczania katechetycznego od najmłodszych lat. Celem katechizowania jest także przygotowanie wychowanków, aby według poznanej nauki wiary nie tylko żyli, ale także, aby ją innym głosili, a w razie potrzeby umieli obronić⁴⁵.

Obowiązek zdobycia pewnego zakresu wiedzy religijnej spoczywa na wszystkich świeckich. Lecz KKKW mówi o czymś więcej, mianowicie przyznaje im prawo zdobycia szerszej wiedzy w zakresie nauk kościelnych. Mogą ją zdobywać na uniwersytetach i fakultetach kościelnych, jak również w innych instytutach wiedzy religijnej. Mogą tam uczęszczać na wykłady i zdobywać stopnie akademickie. Co więcej odpowiednio wykształceni świeccy mogą otrzymać od kompetentnej władzy kościelnej mandat do nauczania nauk kościelnych, zgodnie z przepisami kanonicznymi⁴⁶.

Ważną rolę w posłudze nauczania mogą odegrać wierni świeccy w służbie słowa Bożego. KKKW wymienia ich jako uczestników jego głoszenia „...wierni świeccy według swojej zdolności i stanu życia, powinni chętnie uczestniczyć w posłudze Słowa po otrzymaniu mandatu” (kan. 608). Realizacja tego zadania jest przez nich dokonywana głównie poprzez prowadzenie katechizacji organizowanej przez parafie. Wierni świeccy należycie przygotowani mają gorliwie nieść pomoc w przekazywaniu dzieciom i młodzieży wiary podczas katechizacji⁴⁷. Bardzo niewielkie możliwości pozostawia się świeckim w dziedzinie głoszenia kazań: „W nadzwyczajnych okolicznościach jedynie w przypadku braku duchownych może biskup udzielić wiernym świeckim mandatu do głoszenia kazań również w kościołach, zachowując przepis kanonu 614, paragraf 4”⁴⁸. Wspomniany kanon zezwala na głoszenie homilii tylko kapłanom i zgodnie z prawem partykularnym — diakonom. Omawiana norma zacieśnia bardzo możliwości świeckich w przepowiadaniu słowa Bożego. Wydaje się, że jest to w pewnym stopniu niezgodne z przytoczoną wyżej normą o świeckich chętnych uczestnikach posługi Słowa. Ostrożność ta jest — należy przy-

⁴⁴ Por. Konstytucja soborowa *Lumen gentium*, n. 12.

⁴⁵ Por. CCEO, kan. 404, paragraf 1.

⁴⁶ Por. Tamże, kan. 404, paragraf 2 i 3.

⁴⁷ Por. Tamże, kan. 624, paragraf 3.

⁴⁸ Tamże, kan. 610, paragraf 4.

puszczać — podyktowana brakiem odpowiednio przygotowanych świeckich.

Szerokie pole w nauczaniu prawdy Chrystusowej otwarto świeckim w działalności ewangelizacyjnej prowadzonej w krajach misyjnych. Mają oni pielęgnować u siebie i u innych poznanie i miłość misji, troszczyć się o powołania misyjne, w tej intencji się modlić oraz spieszyć tam z pomocą materialną⁴⁹. Szczególną rolę na misjach mają odegrać katechiści, którzy po odpowiednim przygotowaniu mają być nieodzownymi współpracownikami kapłanów i diakonów w spełnianiu zadań misyjnych⁵⁰.

Świeccy mają się włączyć nie tylko w ewangelizację na terenach misyjnych, ale również gdzie indziej angażując się w nową ewangelizację, której, jak zaznaczyliśmy, potrzebuje cały świat. Nowa ewangelizacja jest wyzwaniem naszych czasów, jest także wezwaniem skierowanym do wszystkich ochrzczonych⁵¹.

Prawodawstwo wschodnie ukazuje program zaangażowania świeckich w prorocką misję Chrystusa podkreślając ich obowiązek głoszenia Ewangelii czynem i słowem. Wydaje się jednak, że za mało stworzono im możliwości konkretnego działania. Zwłaszcza zbyt ogólnikowo potraktowano sprawę udziału świeckich w ewangelizacji przy pomocy środków społecznego przekazu. Jedynie wspomniano ogólnie o współdziałaniu wszystkich chrześcijan w spełnianiu misji Kościoła przy pomocy środków przekazu⁵². Świeccy są w głównej mierze konsumentami i producentami środków społecznego przekazu. W związku z tym w tej dziedzinie mają istotną i niezastąpioną rolę do spełnienia i to winno znaleźć swój wyraz w normach prawnych. Również zostało pominięte zagadnienie ewangelizacji kultury, co także jest zadaniem świeckich.

Wierni świeccy uczestniczą w misji uświęcająco-kapłańskiej. Mają uświęcać siebie i przekształcać świat w narzędzie świętości. Czynią to w Kościele i przez Kościół, który dzięki świętości swoich członków — a wszyscy oni na równych i pełnych prawach wezwani są do świętości — staje się ludem zbawionych a zarazem ludem zbawiającym⁵³.

Aktualizacja świętości dokonuje się przez sakramenty i przez cnoty. Realizacja świętości dokonuje się zatem przez współpracę z łaską, której źródłem są sakramenty. Toteż wierni wezwani są do uczestnictwa w kulcie liturgicznym, a świeccy mają tu swoje szczególne zadania. Mają obowiązek uczestniczenia w liturgii swojego obrządku, jak również prawo brania udziału w celebracjach

⁴⁹ Por. Tamże, kan. 585, paragraf 4.

⁵⁰ Por. Tamże, kan. 591.

⁵¹ Por. Adhortacja Ch. L., n. 34—35.

⁵² Por. CCEO, kan. 651, paragraf 2.

⁵³ Por. G. Lazatti, *Świeccy a chrześcijańskie zaangażowanie w sprawę doczesne*, Warszawa 1988, s. 57—58.

liturgicznych innych obrządków katolickich, według przepisów ksiąg liturgicznych, przy zachowaniu obowiązków i praw wypływających z własnego obrządku⁵⁴. Chociaż KKKW zobowiązuje wiernych do uczestnictwa i korzystania z liturgii własnego obrządku oraz do dochowania mu wierności zawsze i wszędzie, to zezwala im na uczestnictwo w liturgii innych obrządków.

Prawodawca zobowiązuje świeckich do troski o dziedzictwo liturgiczne, teologiczne, duchowe i dyscyplinarne własnego obrządku, tak jednak, aby służyło to wzajemnej życzliwości i szacunkowi oraz jedności działania wiernych mieszkających na jednym terytorium, a należącym do różnych obrządków. Pielęgnowanie tradycji własnych obrządków i ich różnorodności ma coraz skuteczniej prowadzić do dobra wspólnego społeczności, w której żyją⁵⁵.

Tak więc świeccy uczestnicząc w liturgii, realizują swój udział w misji kapłańsko-uświęcającej. Jest to ich podstawowe uczestnictwo. W sytuacjach wyjątkowych mogą podjąć funkcje przysługujące szafarzom: „Jeśli doradza to konieczność lub prawdziwy pożytek Kościoła, a brakuje szafarzy, wówczas niektóre ich zadania można powierzyć świeckim, zgodnie z przepisami prawa”⁵⁶. Świeckim można powierzyć tylko te zadania spełniane przez szafarzy, które nie wymagają święceń. Powierzenia tego jednak ma dokonać kompetentna władza, na zasadzie zastępstwa. Wśród tych zadań trzeba wymienić możliwość dopuszczenia świeckich do rozdawania Komunii świętej. Ustalenie zasad dopuszczenia świeckich do tej funkcji należy do Synodu Biskupów Kościoła Patriarchalnego, lub do Rady Biskupiej⁵⁷. Wierny świecki może stać się szafarzem sakramentu chrztu świętego, ale tylko w przypadku konieczności⁵⁸.

Uczestnictwo świeckich w misji uświęcająco-kapłańskiej, według KKKW, koncentruje się przede wszystkim na ich aktywnym uczestnictwie w czynnościach liturgicznych, wyjątkowo na dopuszczeniu do funkcji spełnianych przez szafarzy. W tej sprawie kodeks odwołuje się do prawodawstwa partykularnego poszczególnych obrządków.

Świeccy są wezwani do uczestnictwa w misji pastersko-królewskiej Chrystusa, gdyż z racji chrztu i bierzmowania są powołani do służby Chrystusowi — Królowi Wszechświata i do szerzenia Jego Królestwa, które jest Królestwem prawdy, pokoju, sprawiedliwości i miłości. Wymaga to zwalczania zła i grzechu w sobie i świecie oraz służenia Chrystusowi i bliźnim. Służba ta może przybrać różnorodne formy. Wśród nich trzeba wymienić: udział

⁵⁴ Por. CCEO, kan. 403, paragraf 1.

⁵⁵ Por. Tamże, kan. 405.

⁵⁶ Tamże, kan. 403, paragraf 2.

⁵⁷ Por. Tamże, kan. 709, paragraf 2.

⁵⁸ Por. Tamże, kan. 677, paragraf 2.

w kościelnych organach doradczych, sprawowanie urzędów kościelnych oraz udział w kościelnej władzy rządzenia.

Sobór Watykański II upoważnia świeckich, aby korzystając ze swojej wiedzy, doświadczenia i kompetencji, nieśli pomoc pasterzom poprzez wypowiedanie opinii i udzielania im rad, w sprawach dotyczących dobra Kościoła. Pasterzy zaś zobowiązuje do wsłuchiwania się w życzenia i pragnienia przedstawione przez świeckich⁵⁹. Podejmując to wezwanie prawodawstwo Kościołów Wschodnich przyznaje świeckim prawo do uczestniczenia w kolegiach doradczych: „Świeccy, odznaczający się odpowiednią wiedzą, doświadczeniem i uczciwością, są zdolni, aby jako biegli lub doradcy byli wysłuchiwanie przez władzę kościelną, czy to pojedynczo, czy jako członkowie różnych organów doradczych i zgromadzeń o zasięgu parafialnym, diecezjalnym (eparchialnym) i patriarchalnym”⁶⁰.

Biskup diecezjalny (episcopus eparchialis) jest zobowiązany, jeśli wymaga tego potrzeba duszpasterska diecezji, ustanowić radę duszpasterską, która by pod jego kierownictwem badała i rozważała sprawy duszpasterskie a następnie przedstawiała wynikające z nich wnioski praktyczne. Stąd jej zadaniem jest informować biskupa o sytuacji pastoralnej diecezji i służyć mu radą przedstawiając stosowne propozycje. Rada duszpasterska nie posiada uprawnień decyzyjnych. Jest tylko organem doradczym, chociaż poprzez swoją doradczość przygotowuje decyzje. W jej skład winni wejść duchowni, zakonnicy, a przede wszystkim świeccy reprezentujący różne pokolenia, zawody, regiony, środowiska i stowarzyszenia. Osoby wchodzące w skład rady winni się odznaczać nieskazitelną wiarą, dobrymi obyczajami i roztropnością. Szczegółowy sposób powoływania członków rady winien określić biskup jak również on ma podać w statucie normy jej działania, kompetencje i zadania⁶¹.

Na wzór rad duszpasterskich powoływanych w eparchiach (diecezjach) winny być ustanawiane parafialne rady duszpasterskie i rady gospodarcze: „W parafiach zgodnie z normami prawa partykularnego własnego Kościoła *sui iuris*, należy ustanowić stosowne rady do spraw duszpasterskich i gospodarczych”⁶². Tak więc duszpasterskie rady parafialne mają, zgodnie z przepisami, powstać w poszczególnych Kościołach Wschodnich, zaś w ich skład w głównej mierze mają wejść wierni świeccy.

Sobór Watykański II przyznaje świeckim prawo do bezpośredniej współpracy z apostołstwem hierarchii poprzez wykonywanie

⁵⁹ Por. Konstytucja soborowa *Lumen gentium*, n. 37.

⁶⁰ CCEO, kan. 408, paragraf 1.

⁶¹ Por. Tamże, kan. 272—275.

⁶² Tamże, kan. 295.

niektórych zadań kościelnych służących celowi duchowemu⁶³. Pojmując ten postulat KKKW stwierdza: „Świeccy mogą być dopuszczeni do wykonywania zadań kościelnych, zgodnie z prawem powszechnym, oraz do innych, powierzonych im przez kompetentną władzę, wyjąwszy te, które wymagają święceń albo są im wyraźnie zakazane prawem partykularnym własnego Kościoła *sui iuris*” (kan. 408, paragraf 2). Idąc za wezwaniem Soboru prawodawstwo wschodnie, podobnie jak i kodeks łaciński, podaje nową definicję urzędu kościelnego: „W Kościele urząd jest to jakiegokolwiek zadanie ustanowione na stałe przez Chrystusa lub kompetentną władzę kościelną dla realizacji celu duchowego”⁶⁴. Przytoczona definicja sprawia, że niektóre urzędy kościelne mogą być powierzone świeckim, posiadającym odpowiednie kwalifikacje do ich spełnienia. Chodzi przede wszystkim o walory moralne i intelektualne oraz właściwe relacje do hierarchii kościelnej⁶⁵.

Wśród urzędów, które można powierzyć świeckim wymienia się funkcję notariusza w kurii diecezjalnej i sądzie kościelnym, jeśli nie wchodzi w rachubę dobre imię duchownego⁶⁶. Mogą być mianowani ekonomami eparchialnymi, jak również należeć do rady do spraw gospodarczych eparchii⁶⁷. Duże możliwości pracy jawią się dla świeckich w sądach kościelnych. Oprócz wymienionej funkcji notariusza, mogą tam spełniać funkcję adwokatów i pełnomocników stron biorących udział w procesie⁶⁸, jak również obrońców węzła i rzeczników sprawiedliwości⁶⁹. Świeccy mogą otrzymać także nominacje na sędziów w trybunałach kościelnych. Patriarcha po zasięgnięciu zdania Synodu Stałego lub Metropolita Większy po zasięgnięciu rady dwóch biskupów eparchialnych, mogą zgodzić się na mianowanie świeckich sędziami, którzy następnie w razie potrzeby mogą pojedynczo być dokooptowani do kolegium sędziowskiego⁷⁰. Warunkiem dopuszczenia świeckich do wymienionych urzędów jest posiadanie przez nich odpowiedniej wiedzy, potwierdzonej stopniami naukowymi, zwłaszcza z zakresu prawa kanonicznego oraz posiadanie roztropności, doświadczenia i należytej postawy moralnej.

Świeccy mogą mieć pewien wpływ na obsadzanie urzędów kościelnych. Mianowicie mogą być zapytani o opinię przy nominacjach biskupich i proboszczowskich⁷¹.

⁶³ Por. Konstytucja soborowa, *Lumen gentium*, n. 33.

⁶⁴ Tamże, kan. 936, paragraf 1; por. kan. 145, paragraf 1.

⁶⁵ Por. G. Ghirlanda, *De obligationibus et iuribus christifidelium laicorum*, Adnotationes in codicem, Roma 1983, s. 63—66.

⁶⁶ Por. CCEO, kan. 253.

⁶⁷ Por. Tamże, kan. 262—263.

⁶⁸ Por. Tamże, kan. 1141.

⁶⁹ Por. Tamże, kan. 1099.

⁷⁰ Por. Tamże, kan. 1087.

⁷¹ Por. Tamże, kan. 182, paragraf 1, i 285, paragraf 3.

Przewidziano możliwość udziału świeckich w jurysdykcji czyli w kościelnej władzy rządzenia i ich uczestnictwa w działalności prawotwórczej. Kościelną władzę rządzenia zwaną jurysdykcją zarezerwowano tym, którzy posiadają święcenia, jednak w jej wypełnianiu mogą współpracować wierni świeccy⁷². Wydaje się, że przytoczony kanon nie jest całkowicie jasny. Usiłuje pogodzić tradycyjną praktykę Kościoła, gdzie władzę rządzenia powierzano zazwyczaj duchownym; z nauczaniem Vaticanum II o władzy w Kościele i o dowartościowaniu świeckich. Zagadnienie to wymaga dalszych przemyśleń i rozwiązań.

Świeccy współpracują w wykonywaniu władzy rządzenia poprzez udział w działalności prawotwórczej. Ma to miejsce w czasie zgromadzeń patriarchalnych (*conventus patriarchalis*), w których mają oni udział prawnie zapewniony⁷³. Świeccy mają także prawnie zagwarantowany udział w zgromadzeniach eparchialnych (*conventus eparchialis*). Zgromadzenia te są podobne w uprawnieniach i konstrukcji do synodów diecezjalnych w Kościele Łacińskim. Wierni świeccy uczestniczący w zgromadzeniach eparchialnych są wybierani przez radę duszpasterską eparchii a jeśli jej nie ma w sposób określony przez biskupa, jednak tak, aby ich liczba nie przewyższała jednej trzeciej wszystkich uczestników⁷⁴. Mają oni jedynie głos doradczy, podobnie jak i inni uczestnicy, bowiem jedynym prawodawcą na zgromadzeniu jest biskup eparchii⁷⁵. Duże znaczenie prawotwórcze posiada tworzenie zwyczajów prawnych⁷⁶. W tej dziedzinie wierni świeccy odgrywają decydującą rolę.

KKKW stwarza świeckim duże możliwości udziału w pasterskiej posłudze Kościoła, podobnie jak i Kodeks łaciński. Umożliwia im nawiązanie bliskiej współpracy z hierarchią przejawiającej się w różnych formach, zwłaszcza w sprawowaniu urzędów kościelnych i uczestnictwie w instytucjach doradczych. Współdziałanie to wymaga od świeckich wysokich kwalifikacji fachowych i moralnych.

Zakończenie

KKKW odzwierciedla teologiczną naukę o laikacie ukazaną przez Sobór Watykański II i pogłębioną przez VII Synod Biskupów poświęcony świeckim, dzięki temu, że soborowe zasady teologii laikatu — przełożone na język prawa — zostały w nim ukazane jasno i wyraźnie. W tym względzie przewyższa Kodeks łaciński.

⁷² Por. Tamże, kan. 979, paragraf 1.

⁷³ Por. Tamże, kan. 143, paragraf 1, n. 6.

⁷⁴ Por. Tamże, kan. 238, paragraf 1, n. 10.

⁷⁵ Por. Tamże, kan. 241.

⁷⁶ Por. Tamże, kan. 1506—1509.

ciński. Jednak nie we wszystkim nad nim góruje, gdyż Kodeks łaciński podaje więcej norm praktycznych dotyczących świeckich. Częściowo wynika to z ostrożności prawodawstwa wschodniego a nawet pewnej obawy — chyba uzasadnionej — przed wkroczeniem świeckich w pewne dziedziny życia kościelnego, np. do administracji i usług sakralnych; a częściowo z jego struktury, jest tam zawarte prawodawstwo Kościołów *sui iuris*, posiadających własny obrządek, własną tradycję i kulturę prawniczą oraz wyzycza. Stąd to częste odwoływanie się do prawodawstwa poszczególnych Kościołów Wschodnich.

Omawiany Kodeks ukazuje program działania dla świeckich wszystkich Kościołów Wschodnich, stawia przed nimi wiele zadań, których zwieńczeniem jest dążenie do świętości i odnowy świata.

I cristiani laici nel nuovo diritto delle chiese orientali

Il Codice di canoni delle Chiese Orientali è stato promulgato il 18 ottobre 1990. Le norme ivi contenute, per quanto riguarda i laici, rispecchiano l'insegnamento del Vaticano II sul laicato. Il detto Codice definendo i fedeli laici sottolinea la loro caratteristica che li distingue dagli altri fedeli e cioè il loro carattere laico.

Segnati dalla loro „laicità”, essi realizzano la loro vocazione alla vita di matrimonio e di famiglia. Operano anche un rinnovamento dell'ordine terrestre per mezzo dell'attività sociale, economica e politica svolto secondo i principi del Vangelo di Cristo. Essi sono chiamati alla santità e alla santificazione del mondo. Partecipano alla nuova evangelizzazione così nei paesi ancora non cristianizzati come pure in quelli tradizionalmente cristiani.

I laici sono chiamati all'apostolato sia individuale, il che consiste nella testimonianza di vita e di parola, come anche a quello collettivo. I laici hanno diritto a creare ed a far parte delle diverse formazioni dell'apostolato, inserite però nell'apostolato della Chiesa. Partecipando al sacerdozio comune, essi hanno anche la loro parte, in un modo che loro è proprio, nella triplice missione: profetica, sacerdotale e regale di Cristo.